प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश/स्थानीय स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, पाँचौं तह, कविराज पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :– लिखित परीक्षा (Written Examination) पूर्णाङ्क :– २००

द्वितीय चरण :- अन्तर्वार्ता (Interview) पूर्णाङ्क :– ३०

<u>परीक्षा योजना **(Examination Scheme)**</u>

प्रथम चरण :लिखित परीक्षा **(Written Examination)** पूर्णाङ्क :– २००

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उर्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्नसंख्या ×अङ्क	समय
प्रथम	सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन (General Awareness & Public Management)	१००	४०	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२० प्रश्न ×२ अङ्क (४० अङ्क)	४५ मिनेट
	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based knowledge)					३० प्रश्न ×२ अङ्क (६० अङ्क)	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based knowledge)	१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर (Short Answer) लामो उत्तर (Long Answer)	१२ प्रश्न × ५ अङ्क ४ प्रश्न ×१० अङ्क	२ घण्टा १५ मिनेट

द्वितीय चरण : अन्तर्वार्ता **(Interview)** पूर्णाङ्क :– ३०

पत्र /विषय	पूर्णाङ्क	उर्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०		बोर्ड अन्तर्वार्ता (Board Interview)	-

<u>द्रष्टव्य :</u>

१. यो पाठ्यक्रमको योजनालाई प्रथम चरण र द्वितीय चरण गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ ।

२. लिखित परीक्षाको प्रश्नपत्रको माध्यम भाषा पाठ्यक्रमको विषयवस्तु जुन भाषामा दिइएको छ सोही भाषाको आधारमा नेपाली वा अंग्रेजी मध्ये कुनै एक मात्र भाषा हुनेछ । तर विषयवस्तुलाई स्पष्ट गर्नुपर्ने अवस्थामा दुवै भाषा समेत प्रयोग सकिने छ ।

३. लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।

४. प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ । तर एकैदिनमा परीक्षा लिइनेछ ।

५. वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नहरुको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।

६. वस्तुगत बहुवैकल्पिक हुने परीक्षामा परीक्षार्थीले उत्तर लेख्दा अंग्रेजी ठूलो अक्षरहरु (Capital letters): A, B, C, D मा लेख्नुपर्नेछ । सानो अक्षरहरु (Small letters): a, b, c, d लेखेको वा अन्य कुनै सङ्केत गरेको भए सबै उत्तरपुस्तिका रद्द हुनेछ ।

७. बहुवैकल्पिक प्रश्नहरु हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन ।

८. परीक्षामा परीक्षार्थीले मोबाइल वा यस्तै प्रकारका विद्युतीय उपकरण (विद्युतीय घडी लगायत) परीक्षा हलमा लैजान पाइने छैन ।

९. विषयगत प्रश्नहरुको हकमा तोकिएको अंकको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुई भन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरु (Short notes) सोध्न सकिने छ ।

१०. विषयगत प्रश्न हुनेका हकमा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरु हुनेछन् । परिक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नहरुको उत्तर सोहीखण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।

११. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइए अनुसार हुनेछ ।

१२. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरु परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्क्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।

१३. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनौट भएका उम्मेदवारहरुलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।

१४. पाठ्यक्रम लागू मिति :- २०८२/०८/०९

प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश/स्थानीय स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, पाँचौं तह, कविराज पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

प्रथम पत्र **(Paper I) :-**

सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन तथा सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान

भाग-१ **(Part I) :**

सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन

(General Awareness and Public Management)

खण्ड-क **(Section - A) :** (१० प्रश्न×२ अङ्क = २० अङ्क)

१. सामान्य ज्ञान (General Awareness) (२० अङ्क)

१.१ नेपालको भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत र साधनहरु

१.२ नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्वन्धी जानकारी

१.३ नेपालको आर्थिक अवस्था र आवधिक योजना र गण्डकी प्रदेशको आवधिक योजना सम्वन्धी जानकारी

१.४ जैविक विविधता, दिगो विकास, वातावरण, प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन र जनसंख्या व्यवस्थापन

१.५ मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरु

१.६ जनस्वास्थ्य, रोग, खाद्य र पोषण सम्बन्धी सामान्य जानकारी

१.७ नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५ सम्म र अनुसूचीमा भएका व्यवस्थाहरु)

१.८ नेपालमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन प्रणाली सम्वन्धी जानकारी

१.९ संयुक्त राष्ट्रसंघ र यसका विशिष्टीकृत संस्था सम्वन्धी जानकारी

१.१० क्षेत्रीय संगठन (सार्क, बिमस्टेक, आसियान र युरोपियन संघ) सम्वन्धी जानकारी

१.११ राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरु

१.१२ लैङ्गिक समानता, अपाङ्गता तथा सामाजिक समावेशीकरणी (GEDSI) सम्बन्धी सामान्य जानकारी

खण्ड-ख **(Section - B) :** (१० प्रश्न×२ अङ्क = २० अङ्क)

२. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management) (२० अङ्क)

२.१ कार्यालय व्यवस्थापन (Office Management)

२.१.१ कार्यालय (Office) : परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार

२.१.२ सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरु

२.१.३ कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार

२.१.४ कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन

२.१.५ कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure) : पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration & Dispatch), परिपत्र (Circular), फाइलिङ, तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

२.१.६ अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)

२.१.७ सार्वजनिक खरिद व्यवस्थापन (Public Procurement Management) सम्वन्धी सामान्य जानकारी

२.१.८ कार्यालयमा सूचना प्रविधि (Windows, Word, Excel, PowerPoint, E-Mail, Internet and Social Media) र नवप्रवर्तन (Innovation) सम्बन्धी सामान्य जानकारी

२.२ निजामती सेवा ऐन, गण्डकी प्रदेश निजामती सेवा ऐन, स्थानीय सेवा (गठन तथा सञ्चालन) ऐन र तत् तत् ऐन बमोजिमका नियमावलीहरुमा भएका देहायका व्यवस्थाहरु

२.२.१ सेवाको गठन, संगठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरु

२.२.२ कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश

२.२.३ कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण र कर्तव्यहरु

२.३ मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय सम्बन्धी जानकारी

२.४ स्थानीय सरकार संचालन ऐन, (संशोधन सहित) २०७४

२.५ भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

२.६ अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, लोक सेवा आयोग र प्रदेश लोक सेवा आयोग सम्बन्धी सामान्य जानकारी

२.७ सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी

२.८ सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरु

२.९ सार्वजनिक बडापत्र (Public Charter) : महत्व र आवश्यकता

२.१० व्यवस्थापनको अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्वन्धी जानकारी

२.११ मानवीय मूल्य मान्यता (Human Values), नागरिक कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश/स्थानीय स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, पाँचौं तह, कविराज पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

भाग **(Part II) :-**

<u>सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान **(Job Based - Knowledge)**</u>

(३० प्रश्न X २ अङ्क = ६० अङ्क)

१. मौलिक सिद्धान्त

१.१ आयुर्वेद अवतरण, संहिताकाल, बौद्धकाल, मल्लकाल, नेपालमा आयुर्वेदको विकासक्रम

१.२ पुरुष, प्रकृति, पंचमहाभूत पर्दाथहरुको ज्ञान

१.३ त्रिदोष (भेद, स्थान, कर्म, क्षयवृद्धि ज्ञान) त्रिगुण, धातु, उपधातुको ज्ञान

२. शरीर रचना तथा क्रिया विज्ञान

२.१ शरीर रचना र क्रियागत ज्ञान

२.२ कोष संगठन, षडंग शरीर, अस्थिपञ्जर, मांशपेशी, श्वासप्रश्वास, पाचन, रक्तसञ्चार, उत्सर्जन, प्रजनन प्रणाली, अन्तःस्रावी ग्रन्थी, नाडी प्रणालीहरुको ज्ञान

२.३ दोष, धातु, उपधातु, ओज, मल, मर्म, सिरा, धमनी, आशय, कोष्ठ, त्वचा, स्नायु, स्रोत आदिको ज्ञान

३. द्रव्यगुण विज्ञानः

३.१ परिभाषा, प्रयोजन, पदार्थ, रस, गुण, वीर्य, विपाक, प्रभाव, पञ्च भौतिक विशेषता, जडिबुटि संग्रह, संरक्षण, कर्महरुको ज्ञान

३.२ पारिभाषिक शब्दहरु, संस्थानिक कर्म, गण घटक, आधुनिक औषधि विज्ञानको सामान्य ज्ञान,

३.३ नेपाल सरकारबाट निःशुल्क वितरण हुने आयुर्वेदिक औषधि सम्बन्धी ज्ञान

३.४ निम्न द्रव्यहरुको रस, गुण, वीर्य, विपाक, आमयिक प्रयोगको ज्ञानः- अपामार्ग, अर्जुन, अशोक, अश्वगन्धा, अतिविषा, अश्वत्थ, अस्थिसंहारी, अर्क, अहिफेन, आमलकी, आर्द्रक, आरग्वध, इसवगोल, उशीर, उदूम्बर, एरण्ड, एलाद्वय, कण्टकारी, कट्फल, कम्पिल्लक, कुट्की, कपिकच्छु, काँचनार, किराततिक्त, कुटज, कुमारी, कुष्ठ, कुपिलु, करवीर, कुलत्थ, कुष्माण्ड, कासमर्द, गुञ्जा, धत्तुर, भल्लातक, बर, वत्सनाभ, सर्पगन्धा, खदिर, गुग्गुल, गुडूची, गोक्षुर, चक्रमर्द, चित्रक, जातिफल, जीरक, तालिसपत्र, तुलसी, दारुहरिद्रा, द्रोणपुष्पी, धातकी, निम्ब, पलाश, पारिजात, पाषाणभेद, पिप्पली, पुनर्नवा, बाकुची, बिल्व, बिभितक, भृंगराज, भूम्यामलकी, मंजिष्ठा, मरिच, मण्डुकपर्णी, मुस्तक, यवानी, यष्टिमधु, रसोन, रास्ना, रुद्राक्ष, रोहितक, वचा, वरुण, वासक, विडंग, विदारीकन्द, शटी, शतावरी, शिग्रु, शिरीष, श्योनाक, शाल्मली, सप्तपर्ण, हरिद्रा, हरितकी, त्रिवृत्त, जटामांसी, चन्द्रशूर, जाती, तिल, देवदारु, दूर्वा, द्राक्षा, धान्यक, बला, बब्बूल, बाबरी, पुदिना, बृहती, मुशली, मेथिका, लज्जालु, वट, शुण्ठी, सारिवा, दमनक (तितेपाती), सुगन्धवाल, यार्शागुम्बा

४. रस शास्त्र तथा भैषज्य कल्पना

४.१ परिभाषा प्रकरण, खनिज, महारस, रस, उपरस, रत्न, उपरत्न, धातु, उपधातु, विष, उपविषहरुको शोधन, मारण, प्रयोग, मात्रा, विषाक्ता सम्बन्धी ज्ञान सहित औषधि कल्पना, पंचविध कषाय कल्पना, चूर्ण, वटी, अवलेह, आसव, अरिष्ट, तैल, घृत, मलहम, पथ्यकल्पना आदिको निर्माण, मात्रा प्रयोगको ज्ञान

५. सामुदायिक चिकित्सा

५.१ स्वास्थ्य परिभाषा, स्वास्थ्य शिक्षा, प्राथमिक स्वास्थ्य, वातावरणीय स्वास्थ्य, परिवार नियोजन, मानस स्वास्थ्य, दुर्व्यसन, जल, फोहरमैला व्यवस्थापन (Hospital Waste Management), Vital Statistics, जनसंख्या अध्ययन, पोषण, Carbohydrate, Protein, Fat, Vitamin, Minerals and Electrolytes, कुपोषणजन्य व्याधिहरु

५.२ निम्न सरुवा रोगहरुको परिचय, संक्रमण, लक्षण र उपचार व्यवस्थाः- बिफर (Smallpox), ठेउला (Chickenpox), दादुरा (Measles), हाँडे/कर्णमूलशोथ (Mumps) भ्यागुते रोग (Diphtheria), धनुष्टंकार (Tetanus), लहरेखोकी (Whooping cough), पोलियो/अङ्गघात (Poliomyelitis), सन्निपात ज्वर (Typhoid), मष्तिष्क ज्वर (Meningitis), क्षयरोग/राजयक्ष्मा (Tuberculosis), कुष्ठरोग (Leprosy), यकृतशोथ (Hepatitis), विषमज्वर (Malaria), आउँ (Amoebiasis), कालाज्वर (Kalaazar), श्लीपद (Filaria), दाद/दद्रु

(Ringworm), गण्डुस्पदक्रिमी (Roundworm), स्फितक्रिमी (Tapeworm), चूर्ना (Pinworm), अङ्कुसे जुका (Hookworm), हैजा (Cholera), अतिसार (Diarrhoea), अलर्कविष (Rabies), लुतो/पामा (Scabies), Neglected Tropical Diseases like Dengue, Scrub Typhus etc.

६. शल्य

६.१ यन्त्र, शस्त्र, व्रणशोफ, विद्रधि, सद्योव्रण, अष्टविधशस्त्र कर्म, रक्तावसेचन र जलौका, क्षारकर्म, अग्निकर्म, दग्ध, अर्श, भगन्दर, दुष्टव्रण, परिकर्तिका, मूत्राश्मरी, वाताष्ठीला, भग्न, वृद्धि, रक्तस्राव, शूल (Acute Abdomen) हरुका कारण, लक्षण, उपद्रव, चिकित्सा, बन्धन, Catheter, Instruments Sterilization, Ryle's Tube को ज्ञान, क्षारसुत्रको परिचय, निर्माण विधि र प्रयोग सम्वन्धी सामान्य ज्ञान

७. शालाक्य

७.१ नासारोग, शिरोरोग, मुखरोग, कर्णगतरोग, नेत्रगतरोगहरुको संख्या, लक्षण एवं सामान्य चिकित्सा

८. कौमारभृत्य स्त्री तथा प्रसूति रोग

८.१ स्त्रीरोग परिभाषा, ऋतु सम्बन्धी विकार, श्वेतप्रदर, योनिव्यापद, गर्भाशयभ्रंस, वन्ध्यत्व, स्तनविद्रधि, गर्भ, गर्भिणी व्यवस्था, गर्भव्यापद, गर्भिणी व्याधिहरु, प्रसव विज्ञान, प्रसवव्यापद, सूतिकाकाल, मातृशिशु कल्याणबारे ज्ञान

८.२ नवजात शिशु परिचर्या, स्तन्य प्रकरण, आहार, वृद्धिविकास, खोप, कुपोषणजन्य व्याधि, नाभीतुण्डी, नाभीपाक, दन्तोद्भेदकालीन व्याधि, बालातिसार, क्षीरालसक, गुदपाक, गुदभ्रंस, कुकुणक, पारिगर्भिक, प्रतिश्याय, श्वास, कास, कामला, मुखपाक, कृमि, शैशवीय पक्षाघातहरुको निदान, लक्षण, सामान्य चिकित्सा, बालग्रह बारे ज्ञान

९. स्वस्थवृत्त तथा प्राथमिक उपचार

९.१ स्वस्थवृत्त ज्ञान :- दिनचर्या, धारणीय, अधारणीय वेग, भोजन, हिताहिताहार, त्रिविध उपस्तम्भ, ऋतुचर्या, जनपदोध्वंस, आचार रसायन, अष्टांग योग, सद्वृत्त

९.२ प्राथमिक उपचार :- विष सेवन, नाक, कान, आँखा, वाह्य वस्तु निष्कासन, चोटपटक, रक्तस्राव, दग्ध, Frost bite, Altitude sickness, सर्प र किराहरुको टोकाई एवं व्यवस्थापन

१०. निदान चिकित्सा

१०.१ षट्क्रियाकाल, आम चिकित्सा, पञ्चनिदान, बाजीकरण, रसायन, ज्वर, अम्लपित्त, अतिसार, प्रवाहिका, ग्रहणी, अर्श, अग्निमान्द्य, कृमी, पाण्डु, कामला, राजयक्ष्मा, रक्तपित्त, कास, श्वास, हिक्का, स्वरभेद, छर्दि, मूर्छा, आमवात, सन्धिवात, वातरक्त, शूल, गुल्म, मूत्रकृच्छ्, मूत्राघात, मूत्राश्मरी, अष्टोदर, शोथ, कुष्ठ, शीतपित्त, उदर्द, कोठ, विसर्प हरुको ज्ञान

१०.२ आत्ययिक चिकित्सा व्यवस्था ज्ञान, Status Asthmatic, Coma, Shock, Hemorrhage, Hyperpyrexia, Hypothermia, मूत्रावरोध, Dehydration

११. आयुर्वेद स्वास्थ्य व्यवस्थापन :

११.१ राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६, राष्ट्रिय आयुर्वेद स्वास्थ्य नीति २०५२, गण्डकी प्रदेश स्वास्थ्य नीति २०७८, स्वास्थ्य सेवा ऐन २०५३ तथा नियमावली,

११.२ आयुर्वेद विभाग, प्रादेशिक स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानिय तहका स्वास्थ्य शाखा/महाशाखा सम्बन्धी जानकारी

११.३ आयुर्वेद चिकित्सा परिषद नेपाल, विश्व स्वास्थ्य संगठन, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी सम्बन्धी जानकारी

११.४ आयुर्वेदका राष्ट्रिय कार्यक्रमहरु सम्बन्धी जानकारी

११.५ आयुर्वेद सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सम्बन्धी जानकारी

११.६ राष्ट्रिय स्वास्थ्य कार्यक्रममा आयुर्वेदको भूमिका, नेपालमा प्रचलित स्वास्थ्य प्रणालीहरू सम्बन्धी जानकारी

प्रथम पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिने छ ।

प्रथम पत्र (वस्तुगत)					
भाग	खण्ड	विषयबस्तु	परीक्षा प्रणाली	अङ्कभार	प्रश्न संख्या × अङ्क
I	**(A)**	सामान्य ज्ञान (General Awareness)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२०	१० प्रश्न × २ अङ्क = २०
	(B)	सार्वजनिक व्यवस्थापन Public Management)		२०	१० प्रश्न × २ अङ्क = २०
II	-	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based -knowledge)		६०	३० प्रश्न × २ अङ्क = ६०

प्रथम पत्रको भाग **(Part II)** सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job based -knowledge) को पाठ्यक्रमका एकाइबाट परीक्षामा यथासम्भव देहाय बमोजिम प्रश्नहरु सोधिने छ ।

एकाइ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
प्रश्न संख्या	2	2	5	2	6	3	2	2	2	2	2

प्रदेश लोक सेवा आयोग

गण्डकी प्रदेश

प्रदेश/स्थानीय स्वास्थ्य सेवा, आयुर्वेद समूह, पाँचौं तह, कविराज पदको खुला प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

द्वितीय पत्र **(Paper II) :-**

<u>सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान **(Job based -knowledge)**</u>

खण्ड- क **(Section -A) : -** ५० अङ्क

१. मौलिक सिद्धान्त

१.१ आयुर्वेद अवतरण, संहिताकाल, बौद्धकाल, मल्लकाल, नेपालमा आयुर्वेदको विकासक्रम

१.२ पुरुष, प्रकृति, पंचमहाभूत पर्दाथहरुको ज्ञान

१.३ त्रिदोष (भेद, स्थान, कर्म, क्षयवृद्धि ज्ञान) त्रिगुण, धातु, उपधातुको ज्ञान

२. शरीर रचना तथा क्रिया विज्ञान

२.१ शरीर रचना र क्रियागत ज्ञान

२.२ कोष, संगठन, तन्तु प्रकार, अस्थि प्रकार, संख्या, कर्म विभाजन, गणना, षडंग शरीर, सन्धि, प्रकार, कार्य, मांशपेशी, सामान्य प्रकार, नसा, स्वरयन्त्र, श्वासनली, फुफ्फुस, मुख, दन्त, लालाग्रन्थी, अन्ननली, आमाशय, ग्रहणी, क्षुद्रान्त, आदि

२.३ अस्थिपञ्जर, मांशपेशी, श्वासप्रश्वास, पाचन, रक्तसञ्चार, उत्सर्जन, प्रजनन प्रणाली, अन्तःस्रावी ग्रन्थी, नाडी प्रणालीहरुको ज्ञान

२.४ दोष, धातु, उपधातु, ओज, मल, मर्म, सिरा, धमनी, आशय, कोष्ठ, त्वचा, स्नायु, स्रोत आदिको ज्ञान

३. द्रव्यगुण विज्ञानः

३.१ परिभाषा, प्रयोजन, पदार्थ, रस, गुण, वीर्य, विपाक, प्रभाव, पञ्च भौतिक विशेषता, जडिबुटि संग्रह, संरक्षण, कर्महरुको ज्ञान

३.२ पारिभाषिक शब्दहरु, संस्थानिक कर्म, गण घटक, आधुनिक औषधि विज्ञानको सामान्य ज्ञान

३.३ निम्न द्रव्यहरुको रस, गुण, वीर्य, विपाक, आमयिक प्रयोगको ज्ञानः- अपामार्ग, अर्जुन, अशोक, अश्वगन्धा, अतिविषा, अश्वत्थ, अस्थिसंहारी, अर्क, अहिफेन, आमलकी, आर्द्रक, आरग्वध, इसवगोल, उशीर, उदूम्बर, एरण्ड, एलाद्वय, कण्टकारी, कट्फल, कम्पिल्लक, कुट्की, कपिकच्छु, काँचनार, किराततिक्त, कुटज, कुमारी, कुष्ठ, कुपिलु, करवीर, कुलत्थ, कुष्माण्ड, कासमर्द, गुञ्जा, धत्तुर, भल्लातक, बर, वत्सनाभ, सर्पगन्धा, खदिर, गुग्गुल, गुडूची, गोक्षुर, चक्रमर्द, चित्रक, जातिफल, जीरक, तालिसपत्र, तुलसी, दारुहरिद्रा, द्रोणपुष्पी, धातकी, निम्ब, पलाश, पारिजात, पाषाणभेद, पिप्पली, पुनर्नवा, बाकुची, बिल्व, बिभितक, भृंगराज, भूम्यामलकी, मंजिष्ठा, मरिच, मण्डुकपर्णी, मुस्तक, यवानी, यष्टिमधु, रसोन, रास्ना, रुद्राक्ष, रोहितक, वचा, वरुण, वासक, विडंग, विदारीकन्द, शटी, शतावरी, शिग्रु, शिरीष, श्योनाक, शाल्मली, सप्तपर्ण, हरिद्रा, हरितकी, त्रिवृत्त, जटामांसी, चन्द्रशूर, जाती, तिल, देवदारु, दूर्वा, द्राक्षा, धान्यक, बला, बब्बूल, बाबरी, पुदिना, बृहती, मुशली, मेथिका, लज्जालु, वट, शुण्ठी, सारिवा, दमनक (तितेपाती), सुगन्धवाल, यार्शागुम्बा

४. रस शास्त्र तथा भैषज्य कल्पना

४.१ परिभाषा प्रकरण, खनिज, महारस, रस, उपरस, रत्न, उपरत्न, धातु, उपधातु, विष, उपविषहरुको शोधन, मारण, प्रयोग, मात्रा, विषाक्ता सम्बन्धी ज्ञान सहित औषधि कल्पना, पंचविध कषाय कल्पना, चूर्ण, वटी, अवलेह, आसव, अरिष्ट, तैल, घृत, मलहम आदिको निर्माण, मात्रा प्रयोगको ज्ञान

५. सामुदायिक चिकित्सा

५.१ स्वास्थ्य परिभाषा, स्वास्थ्य शिक्षा, प्राथमिक स्वास्थ्य, वातावरणीय स्वास्थ्य, खोप, परिवार नियोजन, मानस स्वास्थ्य, दुर्व्यसन, जल, फोहरमैला, Vital Statistics, जनसंख्या अध्ययन, पोषण, Carbohydrate, Protein, Fat, Vitamin, खनिज, लवण, कुपोषणजन्य व्याधिहरु

५.२ निम्न सरुवा रोगहरुको परिचय, संक्रमण, लक्षण र उपचार व्यवस्थाः- बिफर (Smallpox), ठेउला (Chickenpox), दादुरा (Measles), हाँडे/कर्णमूलशोथ (Mumps) भ्यागुते रोग (Diphtheria), धनुष्टंकार (Tetanus), लहरेखोकी (Whooping cough), पोलियो/अङ्गघात (Poliomyelitis), सन्निपात ज्वर (Typhoid), मष्तिष्क ज्वर (Meningitis), क्षयरोग/राजयक्ष्मा (Tuberculosis), कुष्ठरोग (Leprosy), यकृतशोथ (Hepatitis), विषमज्वर

(Malaria), आउँ (Amoebiasis), कालाज्वर (Kalaazar), श्लीपद (Filaria), दाद/दद्रु (Ringworm), गण्डुस्पदक्रिमी (Roundworm), स्फितक्रिमी (Tapeworm), चूर्ना (Pinworm), अङ्कुसे जुका (Hookworm), हैजा (Cholera), अतिसार (Diarrhoea), अलर्कविष (Rabies), लुतो/पामा (Scabies)

खण्ड- ख (Section -B) : -५० अङ्क

६. शल्य

६.१ यन्त्र, शस्त्र, व्रणशोफ, विद्रधि, सद्योव्रण, अष्टविधशस्त्र कर्म, रक्तावसेचन, क्षारकर्म, अग्निकर्म, दग्ध, अर्श, भगन्दर, दुष्टव्रण, परिकर्तिका, मूत्राश्मरी, वाताष्ठीला, भग्न, वृद्धि, रक्तस्राव, शूल (Acute Abdomen) हरुका कारण, लक्षण, उपद्रव, चिकित्सा, बन्धन, Cathetar, डूस (Douch), Ryle's Tube को ज्ञान, क्षारसुत्रको परिचय, निर्माण विधि र प्रयोग सम्वन्धी सामान्य ज्ञान

७. शालाक्य

७.१ नासारोग, शिरोरोग, मुखरोग, कर्णगतरोग, नेत्रगतरोगहरुको संख्या, लक्षण एवं सामान्य चिकित्सा

८. कौमारभृत्य स्त्री तथा प्रसूति रोग

८.१ स्त्रीरोग परिभाषा, ऋतु सम्बन्धी विकार, श्वेतप्रदर, योनिव्यापद, गर्भाशयभ्रंस, वन्ध्यत्व, स्तनविद्रधि, गर्भ, गर्भिणी व्यवस्था, गर्भव्यापद, गर्भिणी व्याधिहरु, प्रसव विज्ञान, प्रसवव्यापद, सूतिकाकाल, मातृशिशु कल्याणबारे ज्ञान

८.२ नवजात शिशु परिचर्या, स्तन्य प्रकरण, आहार, वृद्धिविकास, खोप, कुपोषणजन्य व्याधि, नाभीतुण्डी, नाभीपाक, दन्तोद्‌भेदकालीन व्याधि, बालातिसार, क्षीरालसक, गुदपाक, गुदभ्रंस, कुकुणक, पारिगर्भिक, प्रतिश्याय, श्वास, कास, कामला, मुखपाक, कृमि, शैशवीय, पक्षाघात हरुको निदान, लक्षण, सामान्य चिकित्सा, बालग्रह बारे ज्ञान

९. स्वस्थवृत्त तथा प्राथमिक उपचार

९.१ स्वस्थवृत्त ज्ञान :- दिनचर्या, धारणीय, अधारणीय वेग, भोजन, हिताहिताहार, त्रिविध उपस्तम्भ, ऋतुचर्या, जनपदोध्वंस, आचार रसायन, अष्टांग योग, सद्‌वृत्त

९.२ प्राथमिक उपचार :- शक, विष सेवन, नाक, कान, आँखा, वाह्य वस्तु निष्कासन, चोटपटक, रक्तस्राव, दग्ध, Frost bite, Altitude sickness, बौलाहा जनावर, सर्प र किराहरुको टोकाई एवं व्यवस्थापन

१०. निदान चिकित्सा

१०.१ षट्क्रियाकाल, आम चिकित्सा, पञ्चनिदान, बाजीकरण, रसायन, ज्वर, अम्लपित्त, अतिसार, प्रवाहिका, ग्रहणी, अर्श, अग्निमान्द्य, कृमी, पाण्डु, कामला, राजयक्ष्मा, रक्तपित्त, कास, श्वास, हिक्का, स्वरभेद, छर्दि, मूर्छा, आमवात, संन्धिवात, वातरक्त, शूल, गुल्म, मूत्रकृच्छ्र, मूत्राघात, मूत्राश्मरी, अष्टोदर, शोथ, कुष्ठ, शीतपित्त, उदर्द, कोठ, विसर्प हरुको ज्ञान

१०.२ आत्ययिक चिकित्सा व्यवस्था ज्ञान, Status Asthmatic, Coma, Shock, Haemorrhage, Hyperpyrexia, Hypothermia, मूत्रावरोध, Dehydration

११. आयुर्वेद स्वास्थ्य व्यवस्थापन :

११.१ राष्ट्रिय स्वास्थ्य नीति २०७६, राष्ट्रिय आयुर्वेद स्वास्थ्य नीति २०५२, गण्डकी प्रदेश स्वास्थ्य नीति २०७८, स्वास्थ्य सेवा ऐन २०५३ तथा नियमावली,

११.२ आयुर्वेद विभाग, प्रादेशिक स्वास्थ्य मन्त्रालय तथा स्थानिय तहका स्वास्थ्य शाखा/महाशाखा सम्बन्धी जानकारी

११.३ आयुर्वेद चिकित्सा परिषद नेपाल, विश्व स्वास्थ्य संगठन, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी सम्बन्धी जानकारी

११.४ आयुर्वेदका राष्ट्रिय कार्यक्रमहरु सम्बन्धी जानकारी

११.५ आयुर्वेद सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सम्बन्धी जानकारी

११.६ राष्ट्रिय स्वास्थ्य कार्यक्रममा आयुर्वेदको भूमिका, नेपालमा प्रचलित स्वास्थ्य प्रणालीहरू सम्बन्धी जानकारी

द्वितीय पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरु सोधिनेछ ।

द्वितीय पत्र (विषयगत)					
पत्र	विषय	खण्ड	अङ्कभार	छोटो उत्तर	लामो उत्तर
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based-Knowledge)	**(A)**	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०
		(B)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०

खण्ड	छोटो उत्तर **Section A**					छोटो उत्तर **Section B**						लामो उत्तर Section	
पाठ्यक्रमका एकाइ	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	11	**A**	**B**
प्रश्न संख्या	1	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2